

СУТНІСТЬ НЕПЕРЕРВНОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Статтю присвячено дослідженню неперервного процесу навчання, який є основою системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, проаналізовано особливості організації процесу навчання уже сформованих спеціалістів, умови успішного досягнення усіх запланованих цілей у ході процесу підвищення їх кваліфікації.

Ключові слова: сутність, неперервний процес навчання, підвищення кваліфікації, педагог, організація, спеціаліст, мета.

Навчання та розвиток фахівця має бути комплексним і безперервним процесом. Організація процесу навчання повинна бути спрямована на досягнення намічених завдань, а організатори мають добре освоїти концепцію реалізації функцій навчання. У ході навчального процесу головною метою є не відкриття нових істин, а лише творче їх засвоєння. Цей процес допомагає у прискореному темпі пізнати явища дійсності, які вивчалися і досліджувалися багато років. Організуючи навчальний процес потрібно брати до уваги вік учасників цього процесу, у зв'язку з чим відповідно змінювати форми і методи пізнавальної діяльності.¹

Стан і перспективи розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів у Німеччині висвітлено в працях П. Дашнера [6], Х. Зібберта [9], В. Нігемана [8] та інших.

В. Клафки, Г. Флах, Ф. Бухбергер відзначилися своїми дослідженнями підготовки педагогічних кадрів у ФРН та досягли значних успіхів у виявленні аспектів, які визначають умови підвищення їх ефективності. У своїх наукових працях науковці показують сучасний стан педагогічної освіти Німеччини та об'єднують у єдине ціле досвід німецьких університетів, які спеціалізуються на підготовці студентів педагогічних спеціальностей.

На основі вивчення вітчизняних і зарубіжних джерел виявлено інтерес вчених до вивчення андрагогічного підходу. Основи сучасної андрагогіки заклали С. Вершловський, С. Змієва, В. Кузьмінський, С. Болтівець, Н. Протасова. Вони зробили вагомий внесок у вирішенні багатьох питань у цій галузі.

Мета статті – враховуючи важливість неперервного процесу освіти для педагогів, виявити важливість навчального процесу як основи підвищення кваліфікації вчителів.

Фахове і посадове зростання – найважливіший мотив у діяльності більшості працівників. Відсутність можливості професійного розвитку часто призводить до зниження трудової активності працівників і погіршення діяльності всього закладу, працівниками якого вони є. Фахове зростання тісно пов'язане із проблемою кадрового резерву і плануванням кар'єри.

Вперше концепція неперервної освіти була представлена на Форумі ЮНЕСКО у 1965 р. П. Ленграндом, який був провідним спеціалістом у цій галузі. На його доповіді були основані дослідження та рекомендації ЮНЕСКО щодо реалізації основних ідей концепції [7, с. 2].

Важливою і невід'ємною складовою процесу неперервної освіти є процес підвищення кваліфікації спеціалістів загалом та педагогів зокрема, а основою, від якої буде залежати успіх післядипломної освіти, є процес навчання.

У 1966 р. були прийняті рекомендації ЮНЕСКО щодо становища вчителів. Цей документ встановлював правила стосовно професійного і соціально-економічного становища вчителів у Європі, а також визначав правила контролю виконання державами положень цього документа. Усі країни, які є членами ЮНЕСКО і Міжнародної організації праці, повинні своєчасно доповідати про юридичне і фактичне виконання положень Рекомендацій до секретаріату ЮНЕСКО.

Рекомендації ЮНЕСКО про становище вчителів закріплювали положення щодо підвищення їх кваліфікації, виходячи з яких, органи народної освіти і самі педагоги повинні усвідомити і визнати важливість усієї системи, що приводить до вдосконалення якості змісту освіти й методики викладання [5].

Процес навчання буде ефективним тоді, коли кожне окреме заняття буде спрямоване на примноження нових знань і розкриття нових можливостей працюючих спеціалістів. Важливою підсистемою післядипломної освіти є система підвищення кваліфікації та атестація педагогічних кадрів, що мають за мету забезпечення зростання рівня володіння спеціалістами професією, спеціальністю протягом усієї їхньої професійної діяльності, спираючись на набутий досвід та особистісні зміни, що відбуваються в міру дорослішання людини. У сучасному середовищі вдосконалення всієї системи неперервного підвищення кваліфікації не можна осмислити без сутності системи освіти дорослих.

Особлива увага приділяється дослідженню неперервної освіти педагогічних кадрів. Від їх професійної діяльності залежить не лише розвиток і виховання підростаючого покоління, їх діяльність справляє вагомий вплив на розвиток усього суспільства в цілому. Процес неперервного підвищення кваліфікації фахівців ставить за мету не лише послідовно вдосконалити їх професійні якості, а й спрямовується на задоволення індивідуальних освітніх потреб, забезпечення соціального захисту та повнішої самореалізації фахівця у процесі професійної діяльності [1, с. 109].

На якість процесу підвищення кваліфікації педагогічних кадрів безпосередньо впливає належна організація і відповідність навчального процесу в закладах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів до рівня сучасних вимог. Освіта дорослих розцінює процес навчання, який здійснюється протягом усього життєвого шляху людини, як можливість самореалізуватися, стати компетентним спеціалістом і відповідати всім запитам ринку праці. Процес навчання – це специфічна форма пізнання дійсності та опанування суспільно-історичним досвідом людства, що передбачає взаємодію того, хто навчає, з тим, хто навчається. Особливості, притаманні процесу викладання в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, полягають у тому, що єдиним та основним джерелом інформації може бути не лише викладач. Паралельно із викладачем до процесу викладання можуть залучатися та передавати інформацію необхідну слухачеві й інші

особи (колеги по навчанню, методичні працівники, досвідчені педагоги та ін.), джерелами інформації також слугують сучасні засоби комунікації, наукова, популярна і художня література, засоби масової інформації тощо; до функцій викладача належать не стільки безпосередня організація навчальної діяльності слухача, скільки допомога слухачеві самостійно організувати власну навчальну діяльність; діяльність викладача спрямована на стимулювання сил і можливостей слухача на його власну самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення; у процесі навчання викладач і слухач виступають рівноправними партнерами, співавторами; слухач (слухачі) для викладача теж є цінним джерелом необхідної інформації для підвищення якості змісту викладання та вдосконалення технологій процесу навчання фахівців [2, с. 97].

Процес навчання поєднує в собі процес викладання і процес учіння. Особливість процесу викладання і процесу учіння в характері їх взаємодії урізноманітнює взаємозв'язки та взаємовплив обох ланок процесу навчання, зумовлює його функції та структуру. Основними функціями процесу навчання є: освітньо-інформативна – забезпечує спрямування навчання на різнобічне збагачення, розширення та оновлення тієї системи знань, умінь і навичок фахівців, яка в них вже сформована під час попереднього навчання та практичної педагогічної діяльності; аналітико-рефлексивна – забезпечує максимальне наближення процесу навчання до реальних потреб і проблем практики, формування та усвідомлення слухачем свого реального образу “Я” як особистості і професіонала; виховна – забезпечує цілеспрямований і планомірний вплив на особистість педагога-слухача, що сприяє самовихованню, самовдосконаленню її; розвивально-стимулювальна – забезпечує розвиток, збільшення освітніх потреб слухачів під час і в результаті навчання [3, с. 167].

Розглядаючи все розмаїття підходів до визначення поняття “підвищення кваліфікації”, ми характеризуємо його як форму професійної освіти дорослих, а безперервний навчальний процес у його основі спрямований на вдосконалення професіоналізму й компетентності шляхом здобуття нових знань зі своєї спеціальності та постійне вдосконалення власних умінь і навичок.

Виходячи з того, що до аудиторії слухачів програм підвищення кваліфікації належать вже сформовані спеціалісти в період своєї активної професійної діяльності, тобто дорослі, тому навчальний процес системи підвищення кваліфікації педагогів потрібно розглядати з точки зору андрагогіки. Поняття “андрагогіка” (теорія навчання дорослих) запозичене. Андрагогічний підхід виражається в тому, що суб'єкт навчання сам розуміє свої потреби, які будуть задоволені сферою навчання, а також усвідомлена активність і діяльність, що спрямована на задоволення власних потреб.

Основні умови андрагогічного підходу спираються на соціальні та психофізіологічні особливості дорослої людини, яка навчається, і мають безпосередній стосунок до процесу навчання.

Головною метою андрагогічної моделі навчання є створення системи неперервного підвищення кваліфікації, яка має бути орієнтована на управління професійним розвитком і саморозвитком педагога протягом усього професійного шляху.

Останніми десятиліттями увага до андрагогіки постійно підвищується, це пов'язано зі зростанням у суспільства як потреб, так і можливостей до постійно-

го підвищення кваліфікації, перенавчання чи навіть зміни професії у працюючого населення, а також можливостей і потреб навчання та перенавчання дорослих у зв'язку з підвищенням культурних потреб.

Процес навчання вже дорослих людей суттєво відрізняється від навчання учнів тим, що це необхідність, зумовлена життєвими обставинами, яка має конкретну мету. Вони прагнуть якнайшвидше отримати результат від здобутих знань, їх навчання свідоме і вони можуть дати оцінку організації і якості навчального процесу. Для організації процесу навчання дорослих використовуються інтерактивні технології: проведення тренінгів, дискусій, рольових та ділових ігор, “мозкові атаки”, аналіз ситуацій тощо.

Учасники навчального процесу обговорюють на заняттях свої проблеми, потім відбувається корегування змісту заняття. Віддається перевага реальним життєвим ситуаціям освітньої діяльності, запроваджуються сучасні педагогічні технології; створюються індивідуально-особистісна, діяльнісно орієнтована система підвищення кваліфікації. Для того, щоб навчання було успішним, педагоги використовують психологічні знання про те, що пізнавальні процеси розвиваються протягом усього етапу зрілості і навіть у період старіння. Пам'ять дорослої людини залежить ще від особистості, її інтересів і потреб, які зумовлюють постійну пізнавальну діяльність. Рівень накопичення людиною інформації прямо залежить від рівня натренованості пам'яті у процесі освіти.

Узагальнюючи наукові підходи, можна дійти висновку, що таке навчання має являти собою індивідуальну освітню траєкторію, що є основою самоактуалізації. Цей процес спрямований на життєву перспективу й усвідомлення свого потенціалу дорослими, сприяє якісним змінам, що дасть змогу людині повному подивитися на себе і навколишній світ. Андрагогічний підхід до навчання дорослих у системі післядипломної освіти ґрунтується на знаннях про дорослу людину з урахуванням її вікових особливостей, освітніх і життєвих потреб, досвіду, здібностей і можливостей. Це і є відображенням гуманістичної сутності педагогічної діяльності, забезпеченням активної діяльності того, хто навчається, високої мотивації, спрямованості на створення належних умов для постійної самоосвіти, самовдосконалення, розвитку дослідницьких здібностей, що сприяє розвитку професіоналізму, досягненню найвищого рівня творчості та самореалізації в професійній роботі [4].

Висновки. Отже, навчання вчителя не закінчується у стінах вищого навчального закладу. Навчання педагога передбачає безперервний процес оволодіння знаннями протягом усього творчого шляху. Процес навчання вже сформованих спеціалістів має свої особливості, оскільки це необхідність, зумовлена життєвими обставинами, яка має конкретно сформовану мету. Тому для досягнення поставлених у процесі підвищення кваліфікації цілей потрібно враховувати вік учасників цього процесу, а також соціальні і психофізіологічні особливості дорослої людини.

Перспективами подальших пошуків у напрямі дослідження є розгляд змісту та організаційних форм навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Німеччині.

Список використаної літератури

1. Зубко А.М. Забезпечення ефективності навчального процесу під час підвищення кваліфікації педагогічних кадрів / А.М. Зубко // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : збірник наукових праць. – К. : Логос, 2001. – Вип. 4. – С. 109–115.

2. Зубко А.М. Шляхи оптимізації управління навчальним процесом в закладах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів / А.М. Зубко // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : збірник наукових праць. – К. : Логос, 2001. – Вип. 5. – С. 94–98.

3. Котова О.Г. Формування системи підготовки і атестації наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні / О.Г. Котова // Освіта і управління. – 1997. – № 1. – С. 162–168.

4. Ніколенко Л. Андрагогічний підхід до навчання дорослих у системі післядипломної освіти ст. [Електронний ресурс] / Л. Ніколенко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/obrii/2010_1/Nikolenko.doc).pdf.

5. Рекомендация ЮНЕСКО о положении учителей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.edu.ru/catalog.asp?cat_ob_no=12686&ob_no=12883.

6. Daschner P. Dritte Phase an Einrichtungen der Lehrerfortbildung / P. Daschner // Handbuch Lehrerbildung. – 2004. – Heft 3. – S. 290–301.

7. Lengrand, P. An Introduction to Lifelong Education / P. Lengrand. – London : doom Helm ; Paris : The UNESCO Press, 1975. – 99 p.

8. Niggeman W. Praxis der Erwachsenenbildung / W. Niggeman. – Freiburg : Herder Verlag, 1975. – 218 S.

9. Siebert H. Erwachsenen Bildung als Bildungshilfe / H. Siebert. – Berlin : Luchterhand, 1996. – 325 S.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2013.

Руденко И.А. Сущность непрерывного процесса обучения как основы развития системы повышения квалификации педагогических кадров

Статья посвящена исследованию непрерывного процесса обучения, который является основой системы повышения квалификации педагогических кадров, проанализированы особенности организации процесса обучения уже сложившихся специалистов, условия успешного достижения всех намеченных целей в ходе процесса повышения их квалификации.

Ключевые слова: сущность, непрерывный процесс обучения, повышение квалификации, педагог, организация, специалист, цель.

Rudenko I.A. The essence of a continuous process of learning as a basis for the development of advanced training of teachers

The article is enlighten the research of educational continuing studying which lies in the basis of the system of qualification upraising of educational specialists, the article is enlighten particulars of educational process of specialists which are the mortgage of success in qualification upraising.

Key words: essence, educational process, continuing studying, qualification upraising, organization, specialist, purpose.